

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΞΑ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΙΟΥ¹

† ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΡΟΥΣΣΟΥ

Η ΦΗΜΗ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΙΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ^(*)

Τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Μιχαήλ τοῦ Γενναίου τράβηξαν τὸ θαυμασμὸ τοῦ κόσμου δλόκληρου ἰδίως δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ παρ' ὄλο' αὐτὸ—πρᾶγμα παράξενο—στὴν ἰδιαίτηρή του πατρίδα, ὁ Μιχαήλ δὲν ἀγαπήθηκε ἀπ' τοὺς βογιάρους, πὺ συνεχῶς τοὺς ὠδηγοῦσε σὲ πολέμους χωρὶς τὴ θέλησί τους, καὶ δὲν εἶχε δημοτικότητα ἀνάμεσα στοὺς χωρικούς, πὺ ὑπέφεραν πολλὰ ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν πολέμων. Νὰ ἦ ἡ αἰτία πὺ δὲν μνημονεύεται σὲ διάστημα δύο αἰῶνων ἀπ' τὶς μπαλλάντες καὶ τὶς λαϊκὲς Ρουμανικὲς παραδόσεις, ὅπως θὰ ἔπρεπε ⁽²⁾. Τραγούδια ὄχι τόσο ἀξία γιὰ τὰ ἔργα τοῦ ἥρωα ἀρχηγοῦ γίνονται μετὰ τὸ θάνατό του, ὅπως π. χ. τὸ τραγούδι πὺ ἐμάζεψε ἦ γιὰ νὰ ποῦνε καλύτερα, ἐταίριαζε ὁ Αἰξανδρί:

Ἀκούσατε γιὰ ἴαν Ὀλιεάνο
γιὰ ἴαν Ὀλιεάνο, γιὰ ἴαν Κραγιόβανο
πὺ δὲν λογαριάζει τὸ Σουλτάνο
Ἀκούσατε γιὰ ἴαν Μιχάλη
πὺ σ' ἐπὶ ἄλογα πηδαίει
κι ὁ Σουλτάνος ἀλοίμονο φωνάζει ⁽³⁾

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀντίθετα, ἀνάμεσα στοὺς σύγχρονούς του Ἕλληνες ἡ θαυμαστὴ του μορφή ὑπῆρξε πολὺ δημοτικὴ καὶ ἐπάξια τιμημένη. Κι ὄχι μονάχα ἡ λαϊκὴ Ἑλληνικὴ μῦσα τραγούδησε τὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ αὐτοσχέδιοι ποιητὲς μὲ μικρὸ ταλέντο, ἀλλὰ μὲ μεγάλο θαυμασμὸ, ἐπεχείρησαν νὰ ἀποθανατίσουν σὲ Ἑλληνικοὺς στίχους τὴν μικροῦ διαστήματος ἐποποιία τοῦ γενναίου βοεβόδα. Καὶ κάτι παραπάνω: Ὑπῆρξε στιγμή πὺ οἱ Ἕλληνες πίστεψαν ὅτι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Μιχαήλ Βόδα, θὰ μπορούσαν νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὸν Τουρκικὸ ζυγὸ, θὰ μπορούσαν νὰ ξαναπάρουν τὴν Κωνσταντινούπολι μὲ τὴν ἁγία Σοφία, καὶ νὰ ἀνασυστήσουν τὴ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία.

(1) Ἀπὸ τὸν ἀ' τόμο τοῦ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντος ἔργου τοῦ Δημοσθ. Ρούσου Studii istorice Greco-române, Bucuresti 1939 σελ. 101—113.

(2) Ἀπὸ τὶς παραδόσεις τῆς Ἑλληνορουμανικῆς ἱστοριογραφίας τοῦ 1919—1920 (στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βουκουρεστίου), μὲ σημειώσεις καὶ μεταγενέστερες προσθήκες.

(3) N. Jorga στὸ Neamul Românesc, 9 Δεκεμβρίου 1919. Al. Jordan, Mihai Viteazul in folklorul balcanic, Βουκουρεστί 1936, σελ. 4 (ἀνάτυπο ἀπ' τὴ Revista istorică română, V—VI (1935—1936).

(4) Poezii populare ale Romanilor alunate de V. Alecsandri (= Λαϊκὰ Ρουμανικὰ τραγούδια, συλλογὴ V. Alexandri), Bucuresti 1908, μέρος Α' σ. 163, Ἀριθ. 53. Βλ. καὶ J. Sbiera, Miscări culturale si literare la Români din stânge Dunării, Cernauti 1897, σ. 274.

«Νέα Κρατία» 1940 Απρ 31

Γιατί από την πτώσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὰ 1821 οἱ Ἕλληνες καμιά στιγμή δὲν ἔχασαν τὴν ἐλπίδα πὼς θ' ἀποτινάξουν τὸν Σουλτανικὸ ζυγόν. Σὲ διάστημα τριῶν αἰώνων οἱ ἐπαναστάσεις διαδέχονταν ἢ μία τὴν ἄλλη, κάποτε αὐτοσχέδιες καὶ μὲ τοπικὸ χαρακτήρα, κι ἄλλοτε προετοιμασμένες σὲ μακρὸν διάστημα καὶ μὲ διακλαδώσεις, τόσο ἀνάμεσα στοὺς ραγιάδες τῆς Τουρκίας, ὅσο κι' ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπαναστάσεις προκλήθησαν καὶ ὑποστηρίχθηκαν μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ ὕλική βοήθεια μερικῶν μεγάλων δυνάμεων ἢ μερικῶν σοβαρῶν μνηστήρων ἢ τυχοδιωκτῶν κυνηγητῶν τοῦ θρόνου. Ὅλες ὅμως πνίγηκαν στὸ αἷμα καὶ πληρώθηκαν ἀκριβὰ μὲ τὸ ἄνθος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν δύο φύλων· καὶ τὶς ἑκατόμβες, ποὺ ἔπεφταν στὸν ἀγῶνα διαδέχονταν συνήθως ἄλλες ἑκατόμβες: Κάθε ἐξέγερσι, κάθε ἀγῶνας, ἔφερνε μαζί του θυσίαις γυναικωπαίδων.

Λίγο μετὰ τὴν ἀνοδο Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου στὸ Ρουμανικὸ θρόνον (1593—1601) οἱ Ἕλληνες ἀπὸ παντοῦ, μάθαινοντας τὶς νίκαις του κατὰ τῶν βαρβάρων ἀρχίζουν νὰ στρέφουν τὰ βλέμματα σ' αὐτὸν σὰν σὲ λυτρωτὴ. Ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων γίνεται λίγο λίγο πιὸ ἀνυπόφορη ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν καταπιέσεων καὶ πρῶτα-πρῶτα ἔνεκα τοῦ φόρου ποὺ ἐπέβαλαν στὸ Πατριαρχεῖο καὶ καὶ στὶς μητροπόλεις τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Ἕλληνες ἱεράρχες ἐπισκέπτονται τὴ Ρωσσία, τὶς παράσπουάβιαις ἡγεμονίαις καὶ τὴ Δυτικὴν Εὐρώπη, ζητώντας χρηματικὴν βοήθειαν, γιὰ τὴν ἐπούλωσι τῶν πρώτων ἀναγκῶν.

Κατὰ τὴν ἀποδημίαις τῶν στίς χριστιανικὰς χώρας, τὰ καθ' ἑαυτὰ αὐτὰ πολλαὶ ζυγαριζόντας μὲ τὰ πικρὰ μαύρα χρώματα τῆν κατάστασι τῶν χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ζητοῦν μαζί μὲ τὴν χρηματικὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἐπέμβασι τῶν ἰσχυρῶν τῆς Δύσεως γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ. Τὸ συμφέρον τους ἦταν φυσικῶς νὰ παρουσιάσουν ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ εὐκόλῃ αὐτὴ τὴν ἀνατροπὴν, γιὰ νὰ φθάσουν στὸν ποθοῦμενον σκοπόν. Μὲ τὶς νίκαις τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου παρουσιάστηκε μιὰ νέα καλὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ κερδίσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Δύσεως καὶ ἀπὸ τὶς πολυπληθεῖς ἐκκλήσεις τῆς Χριστιανικῆς ἀνατολῆς, διαπιστώνουμε τὶς μεγάλας ἐλπίδας, ποὺ ἐϋπνήσει ὁ Μιχαὴλ.

Ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὶς ἐπανεπιλημμένες παλαιότερες πρᾶσπάθειαις τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τὸν Τουρκικόν ζυγόν, ποὺ μᾶς δείχνει ὁ Κων. Σάθας στὴν Τουρκοκρατημένη Ἑλλάδα (1), κάνω γνωστὰ ἐκεῖνα ποὺ συνέβησαν μπρὸς καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου. Περί τὸ ἔτος 1600 ὁ Διονύσιος, μητροπολίτης τῆς Λαρίσης, φαντάζεται πὼς ὑπάρχει ἡ εὐνοικὴ εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν Ἑλλήνων, καὶ μπαίνει ἐπικεφαλῆς μιᾶς ἐπαναστατικῆς κινήσεως στὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας οἱ λεπτομέρειαι δὲ μᾶς εἶναι τόσο γνωστές (2). Ἀπ' τὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν

(1) Κωνσ. Σάθας, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς· ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ὀθμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους (1453—1821), Ἀθῆναι 1869 σ. 666.

(2) Περὶ τοῦ Διονυσίου Λαρίσης καὶ τοῦ κινήματός του βλ. Μαξίμου ἱερομονάχου λόγος στηλιτευτικὸς κατὰ Διονυσίου τοῦ ἐπικληθέντος Σκυλοσόφου, ὑπὸ Δ. Σάγγου στὸ περιοδ. Ἡπειρωτικὰ χρονικά. 3 (1928) σ. 169—210. Στὴ σελ. 178 καὶ 186—187 ὁ Σάγγος δίδει τὴ βιβλιογραφίαν σχετικὴν μὲ τὸ Διονύσιον Λαρίσης, Μητροπο-

Ξέρουμε μονάχα πώς ή προσπάθειά του, όχι αρκετά προετοιμασμένη, απέτυχε και το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως, αναγκάστηκε να καθαιρέση τὸν ἐπανάστατη ἱεράρχη, πὸν κατώρθωσε νὰ καταφύγη στὸ ἐξωτερικόν (1). Ἀπὸ τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως ἐξάγεται ὅτι ὁ Διονύσιος ὀργανώνοντας τὴν ἐπανάστασι αὐτὴ κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας, ἐπροκάλεσε τὸ θάνατο πολλῶν λαϊκῶν, ἱερέων καὶ ἀρχιερέων, ἀφοῦ αὐτὸς κατώρθωσε νὰ σωθῆ φεύγοντας στὸ ἐξωτερικόν. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου διαβεβαιώνεται κι ἀπ' ἄλλες πηγές πὸν μᾶς δίνουν κι ἄλλες λεπτομέρειες. Ὁ Διονύσιος ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸ θρόνον τοῦ ἀπ' τοὺς Τούρκους, πὸν τὸν κατηγορήσαν πὸς εἶχε διαπραγματεύσεις μετὰ τὸν Μιχαὴλ Βόδα καὶ ὅτι τοῦ ἔστειλε χρήματα. Τὴν ἴδια κατηγορίαν ἔκαμαν ἐναντίον καὶ ἄλλων μητροπολιτῶν πὸς ἐπιφανῶν ὅπως καὶ τοῦ Κατακουζηνοῦ, πὸν ἔφυγε μαζί με ἄλλους ὑπόπτους. Ὁ Διονύσιος Λαρίσης μετὰ τὴν καθαιρέσι τοῦ κατέφυγε στὴ Ρώμη, ὅπου ἐφάνη ὁπαδὸς τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ διεπραγματεύθη μετὰ τοὺς καθολικοὺς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἑλλάδος (2).

Ἀπ' τὰ παραπάνω ἐξάγεται φανερά ὅτι τὸ ἔγγραφο πὸν ἐκδόθηκε στοῦ Hurmuzaki Documente (τόμ. 12ος σ. 907—908, Νο 761), πὸν μετὰ αὐτὸ οἱ χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Μακεδονίας κι ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἀπευθύνονται σ' ἕνα μακαριώτατον πατέρα καὶ κλητή, χωρὶς ν' ἀναφέρουν τὸ ὄνομά του, τὸν παρακινοῦν δὲ νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀπελευθερωτικὴν τῶν κινήσεων καὶ μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρίαν ἀναφέρουσι τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ, τὸ ἔγγραφο αὐτό, λέγω ἐγώ, πρέπει νὰ τὸ συνάψουμε μετὰ τὴν ἐπανάστασι πὸν ἐπραγματώθηκε ὁ Διονύσιος Λαρίσης τὸ ἔτος 1579.

Ἀπ' ὅσα εἰπαμε παραπάνω, συμφωνοῦν μετὰ τὸ ἔγγραφο πὸν ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Golubev φαίνεται καθαρά ὅτι ὁ Διονύσιος εὐρίσκονταν δε συνεννόησι μετὰ τὸν Μιχαὴλ. Ἐξ ἄλλου ὁ μακαριώτατος πατήρ καὶ δεσπότης, πὸν σ' αὐτὸν ἀπευθύνεται τὸ ἔγγραφο, πὸν ἐδημοσιεύθη στὰ Documente τοῦ Hurmuzaki, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ὁ πάππος, πὸς τὸν ὁποῖον κατέφυγε ὁ Διονύσιος μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματός του (3).

λίτου Παραμυθίας Ἀθηνάγορα, Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος στὸ ἴδιο περιοδικόν 6 (1931) σ. 10—22. Τοῦ ἴδιου, ὁ Λαρίσης Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος, Θεσσαλονίκη 1935.— Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ὁ Λαρίσης Διονύσιος Β' ὁ «φιλόσοφος» ὁ χλευαστικῶς ἐπικληθεὶς «σκυλόσοφος», Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 8 (1933) σ. 150—188.

(1) Τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως, 15 Μαΐου 1601, ἐδημοσιεύθη στὸ περιοδ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2 (1881—1882), σελ. 780, ἀπ' ὅπου ἀνετυπώθη ἀπὸ τὸν Δ. Σάββη στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 3 (1928) σ. 178—179.

(2) Golubev, Petru Movilă, Kiev 1858 σ. 179—181 (ρωσικά), πὸν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν P. P. Panaitescu, Mihai Viteazul, Βουκουρέστι 1936, σελ. 50.

(3) Ὁ N. Jorga πιστεύει σὸν πιθανόν (Hurmuzaki Documente, τόμ. 1Δ', μέρος Α', σελ. 109, ἀριθ. CCVI.—Gurmuzaki Documente, 1B' σελ. 908, ἀριθ. MCCLXI, καὶ Byzance après Byzance, Βουκουρέστι 1935 σελ. 148), ὅτι ὁ μακαριώτατος αὐτὸς πατήρ καὶ δεσπότης, πὸν σ' αὐτὸν ἀπευθύνονται, οἱ Ἕλληνες, εἶναι ὁ Ράλλης Παλαιολόγος, μητροπολίτης Τυρνόβου τῆς Βουλγαρίας. Ἀλλὰ ὁ τίτλος μακαριώτατος στὸ πρωτότυπον κείμενον, δὲ δίδεται στὸν μητροπολίτη Τυρνόβου. Πιστεύω ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπευθύνονται στὸν Πάπα, πὸν γι' αὐτὸν ἀρμόζει ὁ τίτλος μακαριώτατος. Ἐχομε ἄλλως τε κι ἕνα ἄλλο γράμμα πὸν ἀπευθύνεται στὸν Πάπα καὶ τὸ

Τὰ κατορθώματα Μιχαήλ τοῦ Γενναίου εἶχαν ἀπήχσει καὶ στὴ Γερμανία. Στὸ Μαρτίνο Κρούσιο ἀνακοινώνονται τὰ κατορθώματά του ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, πού τὸν ἐπισκέπτονται, ὅπως εἶναι π. χ. οἱ μητροπολίτες Ἱερεμίας τῆς Πελαγονίας καὶ Ἀθανάσιος τοῦ Ἀχρίδος⁽¹⁾.

Ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες ἱεράρχες, πού σχετίστηκαν μὲ τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο καὶ τὸν βοήθησαν μὲ λόγια καὶ ἔργα, στὴν πρώτη γραμμὴ πρέπει ν' ἀναφερθῆ ὁ Διονύσιος «Τυρνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας», ἕνας ἀπόγονος

ὑπογράφουν οἱ μητροπολίτες Ἰωαννίνων καὶ Ἄρτης, ὅπου δίδεται στὸν Πάπα ὁ τίτλος τοῦ μακαριώτατου. Βλ. τὸ γράμμα δημοσιευμένο ἀπ' τὸν Κων. Σάθα, Τουρκοκρατημένη Ἑλλάς, σ. 208. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάρος, πρώην Οἰκουμενικὸς πατριάρχης, δίνει στὸν Πάπα, σ' ἕνα γράμμα τοῦ 1636, τὸν τίτλο τοῦ μακαριώτατου. Βλ. Georg Hofmann, Griechische Patriarchen und römische Päpste 2, 2 : Patriarch Athanasios Patellaros, Roma 1930 στὸ *Orientalia christiana*, τόμ. 19, μέρος Β' Νο 63. Καὶ ἀληθινὰ σύμφωνα μὲ τὸ πρωτόκολλο πού παραδέχεται ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ὁ τίτλος πού δίδεται στὸν Πάπα εἶναι «μακαριώτατος». Βλ. Γ. Ραλλή καὶ Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων, Ἀθῆνα 1855, τόμ. Ε' σελ. 497.

(1) Ἐδῶ τὸ χειρόγραφο (τοῦ μακαριώτου Ροδόσου, γράφουν οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ ἀδελφοῦ Καμαριανοῦ) διακόπτεται. Τὸ κεφάλαιο πού σ' αὐτὸ θὰ ἐδείχονταν ποιά ἀπήχσει εἶχαν στὴ Γερμανία τὰ κατορθώματα τοῦ Μιχαήλ, δὲν συνετάχθη. Παρακάτω δίνουμε τὸ ὅλικό ἀπ' τὶς φέσεις σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο (γράφουν οἱ ἀδελφοὶ Καμαριανοῦ). Ἱερεμίας Μακεδῶν μητροπολίτης Πελαγονίας καὶ Περλεάπου, ἐκλεγμένος στὰ 1585, εὐρίσκει στὴν Τυβίγγη τὸ ἔτος 1587. Βλ. Π. Ζερλέντη, Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μαρτίνου Κρούσιου Σημειωτικῶν χρονικῶν. Ἀθῆνα 1922 σ. 21 καὶ 23. Βλ. καὶ É. Legrand Une bulle inédite de Gavriil Patriarche d' Achride, πού ἐδημοσιεύθη στὴ *Révue des études grecques*, 4 (1891) σελ. 182—188 καὶ Νέος Ἑλληνομνημῶν 15 (1921) σ. 138—140.

Ὁ Ἱερεμίας Πελαγονίας καὶ Περλεάπου πρὸ τοῦ 1621 πρώην ἐπίσκοπος Μουνζακίου Βλ. Silviu Dragomir, Relatiile bisericii românești cu Rusia, σὲ *Analele Acad. Rom.*, sect. ist. ser. II, 34 (1911—1912) σ. 1071 καὶ St. Metes, Istoria bisericeii Românilor din Transilvania, si Ungaria. Sibiu 1935, τόμ. 1 σελ. 227.

Ὁ Γαβριήλ Ἀχρίδος ἐπισκέφθη τὴν Τυβίγγη τὸ 1587, 31 Αὐγούστου μαζί μὲ τὸν Ἱερεμία Πελαγονίας. βλ. Π. Ζερλέντη, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 21 καὶ 23.

Στις 5 Δεκεμ. 1598, ὁ αὐτοκράτορας Ροδόλφος Β'. συνιστᾷ στὸν ἀρχιδούκα Ἀλβέρτο τὸν Πατριάρχη τῶν Βουλγάρων βλ. Hurmuzaki Documente 3 σελ. 318 Νο 246. Περὶ τοῦ Γαβριήλ τῆς Ἀχρίδος βλ. Ἀνθίμου Ἀμασείας, ὁ Ἀχριδῶν Γαβριήλ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 14 (1894—1895) σ. 172—173. Π. Ζερλέντη, Γαβριήλ ὁ Ἀχριδῶν, «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Θεσσαλονίκη, 2 (1918) σελ. 153—157. N. Jorga Nichifor Dascalul, exarh patriarhal, si legăturile lui cu. Tarile noastre, σὲ *Analele Acad. Rom.*, sect. ist. ser II, 27 (1904—1905), σ. 188.

Ὁ Ἀθανάσιος Risea (sic!) ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος καὶ ὁ Ἱερεμίας τῆς Πελαγονίας εὐρίσκοντο τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1599 στὴν Πράγα. βλ. Hurmuzaki Documente, τόμ. 3 μέρος 2ο σελ. 307, νο 357 καὶ 358. Στὸ 357 ντοκουμέντο λέγεται ὅτι αὐτοὶ ἠκολουθοῦντο ἀπὸ τὸν Francesco Rasea (sic!) nepote carnale del ditto patriarca. Ὁ Ἀθανάσιος Ἀχρίδος, διάδοχος τοῦ Γαβριήλ, μαζί μὲ τὸν Ἱερεμία, ἐπίσκοπο Πελαγονίας καὶ Περλεάπου, ἐπισκέφτηκαν στις 6 Μαΐου 1599 στὴν Τυβίγγη τὸ Μαρτίνο Κρούσιο καὶ τοῦ ἐπήνεσαν τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο. «Ὅταν ἔφυγαν ἀπ' τὸν

τῶν Παλαιολόγων ἀπ' τὸν πατέρα, καὶ τῶν Κατακουζηνῶν ἀπ' τὴ μητέρα (1).

Ὁ κληρικός αὐτός, διπλὸς διπλωμάτης, ὑπῆρξε ἕνας φαντασιόπληχτος, ποῦ ἀκριβῶς ὕστερ' ἀπ' τὴν πτῶσι τοῦ Μιχαήλ, δὲν ἔχασε ὄλες του τίς ἐλπίδες, ἀλλ' ἐσυνέχισε πρῶτα μὲ τοὺς αὐτοκρατορικούς, ὕστερα μὲ τὸ δοῦκα τοῦ Nevers, νὰ πιστεῦθι στὴν πραγματοποίησι τοῦ ὄνειρου του: τὴ συντριβὴ τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς (2).

Καὶ ὁ Ματθαῖος ὁ Μυρέων, ἂν καὶ δὲ συμμερίζεται τὴ γνώμη τῶν συγ-

Κρούσιο αὐτὸς εὐχῆθηκε «τῷ Βλοχίας Μιχαήλ μακρὰν καὶ νικητικὴν ζωὴν» βλ. Diarium Martini Crusii 1598—1599 heraus gegeben von Wilhelm Göz und Ernst Conrad, Tübingen 1931, σ. 257 (ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Diarium, ποῦ περιλαμβάνει τὰ ἔτη 1596—1597 ἐδημοσιεύθη τὸ 1927). Ἄπ' αὐτὸ τὸ Diarium, ποῦ ὁ ἀείμνηστος θεῖος μας ἔλαβε ἀπ' τὴ Γερμανία, λίγο πρὸ τοῦ θανάτου του, εἶχε βγάλει περισσότερα ἀποσπάσματα μὲ πολὺτιμες πληροφορίες σχετικὲς τόσο γιὰ τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο, Ἡγεμόνα τῆς Ρουμανίας, ὅσο καὶ γενικὰ γιὰ τὴν ἱστορία τῶν πριγκηπάτων. Ἐπ' τοὺς διαφόρους Ἑλληνας ποῦ ἐπεσκέπτοντο τὴν Τυβίγγη, ἀνεκοιῶντο στὸ Μαρινο Κρούσιο καθὼς σημειῶνει στὰ 1600 στὸ Diarium τόμ. 8 (ἀδημοσιεῦτο ἀκόμη) ὅτι viderunt Mihaëlen natione Graecum μαρογγένιον παλληκάρι esse juvenum Βλαχίας vojvodam. Moscovita est ejus ἀμφότες μίττενς εἰ πολὺ χροσάφι καὶ ἀσῆμι, βλ. βιβλιοκρισία τοῦ Διαρίου τοῦ Κρούσιου ἀπ' τὸν Β. Μυστακίδη στὴν Ἐ. πετηρίδα ἐστειρίας βυζαντινῶν σπουδῶν, 8 (1931) σ. 385 σημ.

Γιὰ τὰ ταξίδια τῶν Ἑλλήνων ἱεραρχῶν τῆς Τυβίγγης βλ. Β. Μυστακίδη, Δύο ἀρχιεπίσκοποι Ἁγιοὶ δὲν εἶναι Τυβίγγη πρὸς Μακεδονία τοῦ Κρούσιου Γαβριήλ (1587) καὶ Ἀθανάσιος (1599) καὶ ὁ αὐτὸς Ἑλενογιάννης ἱεραρχίας στὸ περ. Θεολογία, 9 (1931) σ. 68—79, 153—170, 336—339 καὶ κοιν. 10 (1932) σ. 84—74 καὶ 143—155.

(1) Γιὰ τίς σχέσεις Διονυσίου τοῦ Τυρνόβου μὲ τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο βλ. Ν. Jorga, Sfătitorul Bizantin al lui Mihail Viteazul: Mitropolitul Dionisie Rali Paleologul στὴ Revista istorică, 5 (1919) σελ. 26—35 καὶ P. P. Painaitescu, Mihail Viteazul Bucuresti 1936, σελ. 52—57.

(2) Ἐδῶ τὸ χειρόγραφο (τοῦ Ρούσσου, γράφουν οἱ ἀδελφοὶ Καμαριανοῦ) διακόπτεται, ἀλλὰ στὴν ἀκρὴ σημειῶνται: Στὸ Διονέσιο Τυρνόβου Ἐμπρον σὲ σημείωσι. Νὰ τὸ ἀσύντακτο ὕλικὸ τὸ σχετικὸ μ' αὐτὴ τὴ σημείωσι:

Ὁ ἐπίσκοπος Ἐφραίμ ὁ Habrul ὑπογράφει μαζί μὲ τὸ Διονέσιο Ράλλη Παλαιολόγο, ἐπίσκοπο Τυρνόβου καὶ μὲ ἄλλους, τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως τῶν Μολδαβῶν ἐπισκόπων (ἔτος 1600). Σ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο ὀνομάζεται ἐπίσκοπος Ἐμπρον, ἢ ὑπογραφή εἶναι Smerenii episcop Efrem ὁ Habrul, μὲ κυριλλικὰ γράμματα. Τὸ ἔγγραφο ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸ Ν. Jorga στὸ Studii si documente, 9 (1905) σ. 29—31. Γιὰ τὸν ἐπίσκοπο αὐτὸ Efrem ὁ Habrul ὁ Ν. Jorga παρατηρεῖ: «Δὲν μπόρεσα νὰ μάθω ἀπὸ ποῦ βρῆκε (ὁ Μιχαήλ ὁ Γενναῖος) τὸν κληρικό τοῦ Σλαβωνικοῦ βιβλίου ποῦ ὑπέγραφε «ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Habrul (sic)», ἂν στὸ Ἑλληνικὸ κείμενο δὲν θὰ τὸν συναντούσαμε ὡς ἐπίσκοπο Χεβρώνος στὴν Παλαιστίνη (ἢ ἐπισκοπὴ ἄλλως τε δὲν εἶναι ἀγνωστὴ)». Αὐτόθι σελ. 28. Στὸ ἑλληνικὸ κείμενο δὲ βρῆκεται ἢ λέξι Παλαιστίνη, παρὰ μόνο τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἐμπρον καὶ ὁ Ἐφραίμ». Στὴν ἱστορία τῆς Ρουμανικῆς ἐκκλησίας, ἔκδοσ. 2α, Βουκουρέστι 1929, τόμ. Α', σελ. 216 ὁ Ν. Jorga λέει: «εἶναι παρόντες ἔπειτα ἕνας μητροπολίτης Μακεδόνας ἀπ' τὰ Βοδενά, Θεοφάνης, κι' ἕνας ποῦ ἦλθε ἀπὸ τὴ Χεβρῶνα Ἐφραίμ, ποῦ ἤξερε νὰ γράφῃ σλαβωνικά». Ἀλλὰ στὴν Ἱστορία τῶν Ρουμάνων, Βουκουρέστι

χρόνων του και δὲν περιμένει τίποτα ἀπὸ τοὺς ξένους, ὅμως μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε πὼς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τότε ἠλπιζαν στὸ ξίφος τοῦ Μιχαήλ (1).

Κι ἀληθινά, ὁ Μιχαήλ ἐσκόπευε νὰ πάη ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιθυμώντας νὰ πάρη πίσω γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τὴν ἀγία Σοφία καὶ νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἔνωσι τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν μετὰ τὴν καθολικὴ, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Σταυρινός, ὁ βεσιάρσιος του ποὺ ἀκριβῶς ἤξερε τὰ σχέδιά του (2).

Ἑλληνικὰ λαϊκὰ τραγεῦδια γιὰ τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο.

Μιχάλμπεης ἐξέβηκε νὰ πάη νὰ σεργιανίση.

μὲ τριανταδὺὸ χρυσοὺς σταυρούς, μὲ δώδεκα βαγγέλια,

1937, τόμ. Ε' σελ. 346—7 ὁ Ν. Jorga λέει «ὁ πατριάρχης Ἀρχίδιος Νεκτάριος καὶ δύο ἀπὸ τὴν Καισάρεια τοῦ Φίλιππου καὶ τῆς Χεβρώνος, στὴν Παλαιστίνη—νὰ λοιπὸν τὸν Μιχαήλ προστάτη καὶ ἐκεῖ!

Ὁ μονασιώδης ἐπίσκοπος τοῦ Ἐμπρον, ποὺ ὁ Jorga πιστεύει πὼς ἐρχεται ἀπ' τὴν Παλαιστίνη, ἀπ' τὴ Χεβρώνη καὶ ποὺ ὑπογράφει τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως τῶν φυγάδων Μολδαβάνων ἐπισκόπων εἶναι ἕνας ἐπίσκοπος, ἀγνωστο ποιᾶς ἐπαρχίας τοῦ Ἐμπρον, δηλαδὴ ἔχοντας ἔδρα στὴ μὴν Habra κοντὰ στὴν Baia - Mare καὶ ποὺ ἀφοῦ ἔζησε ἀνάμεσα σὲ Ρουμανοὺς Σλαβόνους καὶ Σέρβους, ἤξερε Σλαβωνικά καὶ γι' αὐτὸ ὑπέγραφε Σλαβωνικά. Ὅπως ὁ ἐπίσκοπος Πετρώνιος τοῦ Μουνκαίου, ποὺ ὑπογράφει κοντὰ σ' αὐτόν. Δὲ σημειώθη δὲ ὁ Πετρώνιος ὑπογράφει: Ἐπίσκοπος Πετρώνιος Μαρακί, ἐν ᾧ ὁ Ἐφραίμ Ἐπίσκοπος Ἐφραϊμ ὁτ Habruil δηλαδὴ ἐκεῖνος ἦταν ἐπίσκοπος μὲ ἔδρα τῆ μὴν Habra, μὰ μὴ μὴ τιτλάται. Ὅτὰ τὴ μὴν Habra βλ. St. Metes Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς θεοσηκευτικῆς ζωῆς τῶν Ρουμάνων τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Οὐγγαρίας, ἔκδ. Ia Sibiu 1935, τόμ. 1, σ. 226, ὅπου λέει δὲ ὁ Σέργιος τοῦ Maramures γράφει στὴ 24 Νοεμβρίου 1604 στὸν καπετάνιο Θωμᾶ Kendy, ποὺ πολιορκοῦσε τὸ κάστρο Hrist, ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ τὰ ἑξῆς: Φεύγοντας ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρῶτοι μου ἔδωσαν τὴν ἐπισκοπὴ τοῦ Μουνκαίου, τὰ μοναστήρια Peri κοντὰ στὸ Câmpulug, στὸ Μαρσμουρες, Habra κοντὰ στὴν Baia - Mare κλ. πρβλ. καὶ τοῦ ἴδιου: Τὰ Ρουμανικὰ μοναστήρια τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Οὐγγαρίας, Sibiu 1936, σ. 181. Στὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 182 ὁ Metes κάνει γνωστὸ τὸ γεγονός δὲ στὴ σύνοδο τοῦ Ἰασίου στὰ 1600 ἔλαβε μέρος κι ὁ Πετρώνιος, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μουνκαίου, διαβάζοντας τὸ ντοκουμέντο ποὺ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Ν. Jorga, μὰ δὲν παρατηρεῖ δὲ ὁ Ἐφραίμ ἐπίσκοπος ὁτ Habruil ἦλθε ἀπὸ τὴ Habra τοῦ Maramures καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ Χεβρώνη τῆς Παλαιστίνης.

Ἡ περιγραφή τοῦ κάστρου τῆς Χεβρώνος τῆς Παλαιστίνης ἐξεδόθη στὰ «Γαξίδια τοῦ καλογήρου Chiriac» τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Σέκου, στὸ περιοδ. «Biserica ortodoxa româna», 54 (1936) σ. 176.

Γιὰ τὴ Habra, μοναστήρι στὸ Maramures βλ. Nemzeti encyclopaedia, avagy Magyarország és Erdélynek állam - földrajzi és történeti nevezetességei, szótéralakban. Szerkeszté Vállas Antal. Pesten 1848

(1) Ματθαῖοι τοῦ Μυρέων, Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελεσθέντων, στίχος 2326, ἔκδ. E. Legrand στὴ Bibliothèque greeque vulgaire, Paris 1881 τόμ. 2, σ. 314.

(2) Σταυρινοῦ, Κατορθώματα Μιχαήλ τοῦ Γενναίου, στίχοι 1144—1146, ἔκδ. E'. Legrand στὸ Recueil de poèmes, historiques en grec vulgaire, Paris 1877, σ. 114.

μέ δοκοχτώ πλεμματικούς, μέ δέκα καλογέρους.
«Γύριζε πίσου, λόγιαζε και σιής Βλαχιᾶς τὰ μέση
πῶς κοκκινιάζουν φλάμπουρα σάν κάμπους μέ λουλούδια».
Δεξιά δεξιά τοῖς ἔκοφτε, ζερβά τοῖς θυμουί 'ζει...
ἦταν ἕνας καλόγερος κι' ἐκεῖνος ἀδελφός του
«Φύγε και ἐσύ, καλόγερε, μή λάχη και σέ κόφω,
ἐβούρκωσε τὸ βλέμμα του ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ χρόνια».

Στὸ Recueil de chansons populaires grecques publiées et traduites pour la première fois, par Émile Legrand, Paris 1874, p. 292 και 293, ἀρ. 131 ὁ Legrand δημοσιεύει (χωρίς τίτλο) τὸ παραπάνω τραγοῦδι μέ γαλλική μετάφρασι «en regard».

Γιὰ τὴν προέλευσι τοῦ τραγουδιοῦ ὁ Legrand μιλεῖ στὸ κάτω μέρος τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως «Basse Moesie» χωρίς ἄλλη διαβεβαίωσι. Στὸν πρόλογο τῆς συλλογῆς τοῦ ὁ Legrand λέει (σ. XI): les chansons qui composent les 2e, 3e, 4e, 5e et 6e parties du present Recueil proviennent de trois sources différentes; les unes ont été envoyées de Grèce par MM. Spyridon Lambros, A. N. Bernardakis, A. Phatséas et N. J. Politis; les autres, m' ont été communiquées par M. Georges Perrot et M. Brunet de Presle; quelques unes enfin sont empruntées à des recueils publiés à Athènes et peu connus en Europe tels que celui de Lélékos, mais aucune d'elles ne se trouve dans les Carmina popularia Graeciae recentioris de P.

Ὅπου ἀπ' αὐτὴ τὴν διασάφισι βγαίνει ποῦ ἐπρόκειτο στὸ 1874 τὸ παραπάνω τραγοῦδι, πού δημοσιεύτηκε στὸ 6^ο μέρος τῆς Συλλογῆς τοῦ, πού ἔχει τὸν τίτλο «Chansons diverses». Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ δὲν ἀνεφέρθη ἀπὸ κανέναν ἀπ' τοὺς ἱστορικούς, πού ἔγραψαν γιὰ τὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο, ἀσφαλῶς ἐπειδὴ δημοσιεύτηκε χωρίς κανένα τίτλο καὶ καμμιά σημείωσι. Ἄλλ' οὔτε ὁ Legrand, ὁ δημιουργὸς αὐτῆς τῆς συλλογῆς, φαίνεται πῶς θυμώταν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι πού δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο στὰ 1874, ὅταν στὰ 1881 δημοσιεύοντας τὴ Bibliothéque grecque vulgaire, τόμ. 2, (σελ. 82 τοῦ προλόγου), μιλεῖ γιὰ ἕνα μακρὺ τραγοῦδι πού ἀναφέρεται στὸ Μιχαήλ τὸ Γενναῖο, πού τὸ ἄκουσε στὸ Ruscium νὰ τὸ τραγουδάη ἕνας φτωχός, τραγοῦδι πού δὲν μπόρεσε νὰ τὸ καταγράψῃ, ἐπειδὴ βιαζότανε νὰ φύγῃ μέ τὸ τραῖνο, καὶ μᾶς δίνει μόνο τὸν πρῶτο στίχο:

Μιγάμπης ξεκίνησε πάει νὰ πολεμήσῃ,

πού εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο μέ τὸν πρῶτο στίχο τοῦ τραγουδιοῦ πού παρουσίασα παραπάνω, ἀλλὰ πού πλησιάζει πῶς πολὺ μ' ἕνα ἄλλο Ἑλληνικὸ τραγοῦδι γιὰ τὴ δόξα Μιχαήλ τοῦ Γενναίου, πού κατέγραψε ὁ T. Burata μέ τὴν εὐκαιρία ἑνὸς ταξιδιοῦ του στὴ Μακεδονία καὶ πού τὸ δημοσίευσε στὸ Convurbiri literare⁽¹⁾.

Μιχάλ-μπης μας κίνησε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ

Πέρονε βαγγέλια 'π' τὴ Βλαχιὰ και τὸ στανὸ ἀπ' τὴν Πόλι.

Μπροστὰ παίειν ὁ στανὸς κατόπι τὰ βαγγέλια

(1) Convurbiri literare. 25 (1891—1892) p. 263—4.

Μιχάλ μπέης ανάμεσα σὰν ἥλιος σὰν φεγγάρι.
Ἐκεῖ πὸν πᾶν καὶ κόνεψαν, σιὰ πράσινα λιβάδια,
Ρίχνουν μπαϊράκια κόκκινα σιὰ πράσινα τσαντίρια.
Σὰν ἔφκιασαν τὸν πόλεμο, τὸ ἔρημο τὸ τσέγκι,
Ὁ καρσούλης φώναξεν, ὁ καρσούλης λέει :
Πάψε, Μιχάλ, τὸν πόλεμο, τὸ ἔρημο τὸ τσέγκι
Νὰ μειτροῦμεν τ' ἀσκέρι μας νὰ μειτροῦμεν τὸ σεφέρι.
Μειτροῦν οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς τοὺς λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
Μειτροῦν καὶ τὰ Βλαχόπουλα τοὺς λείπουν τρεῖς νομάιοι.
Κοῖμα σὲ τέτια παιδιά, σὲ τέτια παλληκάρια (1).

Συγκρίνοντας αὐτὸ τὸ τραγούδι, ποῦ δημοσίεψε ὁ Burađa, μὲ τὰ λαϊκὰ Ἑλληνικὰ ποιήματα, βρῖσκομε στίχους ὅμοιους καὶ σὲ ἄλλα Ἑλληνικὰ τραγούδια. Π. χ. οἱ τελευταῖοι 6 στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μιχαήλ συμφωνοῦν μ' ἓνα ἄλλο λαϊκὸ ἑλληνικὸ τραγούδι, ποῦ δημοσίευσεν ὁ Ar. Passow :

Κι' ὁ Μπουκοβάλας φώναξεν ἀπὸ μὴλὴ οραοῦλα
«Πάψτε παιδιὰ τὸν πόλεμο, πάψτε καὶ τὰ τουφέκια,
Νὰ κατακάτῃ ὁ κοριοστός, νὰ μειτροῦν τ' ἀσκέρια».
Μειτροῦντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν δυὸ χιλιάδες.

Μειτροῦνται κι οἱ ἀρματωλοὶ καὶ λείπουν ἑβδομηκτὰ (2).

Σχεδὸν μὲ τὴς ἴδιες λέξεις συμφωνεῖ καὶ τὸ τέλος τῶν τραγουδιῶν ἀρ.
3 σελ. 6, ἀρ. 4 σελ. 7 καὶ ἀρ. 5 σελ. 7 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Passow.
Μὰ πὸς πολὺ πλησιάζουν οἱ στίχοι :

Μειτροῦν οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς τοὺς λείπουν τρεῖς χιλιάδες,
Μειτροῦν καὶ τὰ Βλαχόπουλα τοὺς λείπουν τρεῖς νομάιοι.

μὲ τοὺς στίχους τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μιχαήλ :

Μειτριῶντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
Μειτριῶνται κι οἱ ἀρματωλοὶ καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Ἄπο ἓν ἄλλο λαϊκὸ ποίημα πάλι τοῦ Passow (σ. 175 ἀριθ. 235) καὶ μὲ τοὺς στίχους :

Μειτριῶνται Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
Μειτριῶνται τὰ Γραικόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς νομάιοι.

(1) Ὁ N. Jorga στὴ Istoria Românilor, Bucuresti 1937, τόμ. 5 σελ. 286 σημ.
2 δίνει δυὸ στίχους :

Ἀκούσατε τὸν Μιχάλ-μπέη πῶς κυνηγεῖ τοὺς Τοῦρκους
Μὲ τὸ βαγγέλι τῆς Βλαχίας, μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι
ἀπὸ ἓν ἄλλο Ἑλληνικὸ ποίημα γιὰ τὴ δοξὰ Μιχαήλ τοῦ Γενναίου

(2) βλ. Popularia carmina Graeciae recentioris, d. Ar. Passow, Lipsiae
1860, p. 6, ἀρ. 2.

τῆς ἐκδόσεως Haxthausen (1).

Οἱ στίχοι 631—634 τοῦ ποιήματος τοῦ Σταυρινοῦ

στὴν μέσην ἔρχετον αὐτὸς ὁ νέος ὁ ἀνδρειωμένος,
ὁ Μιχαὴλ ὁ θανμαστὸς καὶ ὁ ἐξακουσμένος,
καὶ τρεῖς σταυροὶ δλόχροσοὶ κήγαιναν ἑμπροσά του,
κατόπιν ἀπὸ τοὺς σταυροὺς ἔρχονταν ἡ Κυρά του (2).

ἔχουν μιὰ ὁμοιότητα μὲ τοὺς στίχους τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ τοῦ δημοσιευ-
μένου ἀπ' τὸν Burada στὸ Convorbiri literare :

Μιγάμπειης μας κίνησε νὰ πάη νὰ πολεμήση
Πέρονι βαγγέλια ἢ τὴν Βλαχιά καὶ τὸ σταυρὸ ἀπ' τὴν Πόλι
Μπροστά παένει ὁ σταυρὸς καιόπι τὰ βαγγέλια
Μιγάλ-μπεης ἀνάμεσα σὰν ἥλιος σὰν φεγγάρι.

Ἐν ἄλλο Ἑλληνικὸ τραγοῦδι ἀνέκδοτο, ποῦ ἀναφέρεται στὰ ἔργα τοῦ
Μιχαὴλ, βρίσκειται σ' ἓνα χειρόγραφο τοῦ 17^{ου} αἰῶνα στὸ μοναστήρι Σίμωνος
Πέτρα στὸν Ἄθω.

Στίχοι εἴκοσι καὶ δύο εἰς Μιχαὴλ τὸν βοεβόδα

Ἀρχή: Δούκα καὶ πρωτομάστορα πάσης Τραπεζουβανίας

Μιχαὴλ βοεβόδα δέ, ἀπόθεν Ὀρνεσοβλαχίας.

Πέρονι: Ἐκδόσεις παντοινῆν εἶσαν κες τὸν αἶωνα

Καὶ φήμην τὴν ἀθάνατον διὰ τῶν καλῶν ἀγῶνα (3)

(Μετάφρασις Δ. Β. Οἰκονομίδου)

ΛΕΙΟ ΣΘΕΝΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

(1) Neugriechische Volklieder, gesammelt von Werner von Haxthausen.
Urtex und Übersetzung, herausgegeben von Karl Schulte kemminghausen
und Gustav Soyter, I W. 1935, σελ. 46 ἀ. VII^β καὶ VII^α.

(2) βλ. Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire relatifs à la Tur-
quie et aux Principautés Danubiennes, par É. Legrand, Paris 1877 p. 76.

(3) Sp. Lampros, Catalogue of the greek manuscripts on Mount Athos,
Cambridge 1895, τόμ. Α' σελ. 125, χειρ. 1385 (117), 6.

[Γιὰ τὴν ἀπήχηση τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἔργων Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου σὲ ἄλ-
λους λαοὺς βλ. Andrei Veress, Cantece istorice vechi unguresti despre Români.
στὰ Memoriile Acad. Rom. sect. lit. ser. III, 3 (1925) σ. 18—21. Al. Jordan,
Mihai Viteazul in folklorul balcanic, στή Revista istorica romana, 5—6 (1935—
36) σ. 361—381 καὶ N. Cartoian, Odrama populara italiana a lui Giulio Cesare
Croce desore Sinan-Pasa si vitejiile romanesti, ἀ-ἀτύπο ἀπ' τὸν τόμο πρὸς τιμὴν
τῶν ἀδελφῶν Alexandru καὶ Ion I. Lăpădatu, Bucuresti 1936].

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Γ. ΨΥΛΛΑ

*Ἡ ἔκδοσις τῆς πρώτης ἔφημερίδος τῶν ἐλευθέρων Ἀθηνῶν
κατὰ τὸ 1824.—Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ τυπογραφείου
τῆς Κοινότητος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ ἐπεισόδια
τοῦ βίου τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν».*

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εἰς τὸ τρίτον ἀπόσπασμα τῶν ἀνεκδότων ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γεωργίου Ψύλλα, ποῦ μᾶς ἐχορηγήθη, εὐγενῶς, ὑπὸ τοῦ ἐγγονοῦ του πλοιάρχου ἑ. ἁ. κ. Ἀλεξάνδρου Ψύλλα, περιλαμβάνεται συνοπτικῶς ἢ αὐθεντικῆ ἱστορία τῆς πρώτης ἔφημερίδος τοῦ ἐλευθέρου ἄστεος «Ἐφημερίς τῶν Ἀθηνῶν», ποῦ ἐξεδόθη, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Ψύλλα, κατὰ τὸ 1824.

Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ ἔφημερίς ἐξετυποῦτο εἰς τὸ τυπογραφεῖον καὶ τὸ μικρὸν πιεστήριον ποῦ ἐδωρήθησαν εἰς τὴν Κοινότητα τῶν Ἀθη-